

Vodu narodu

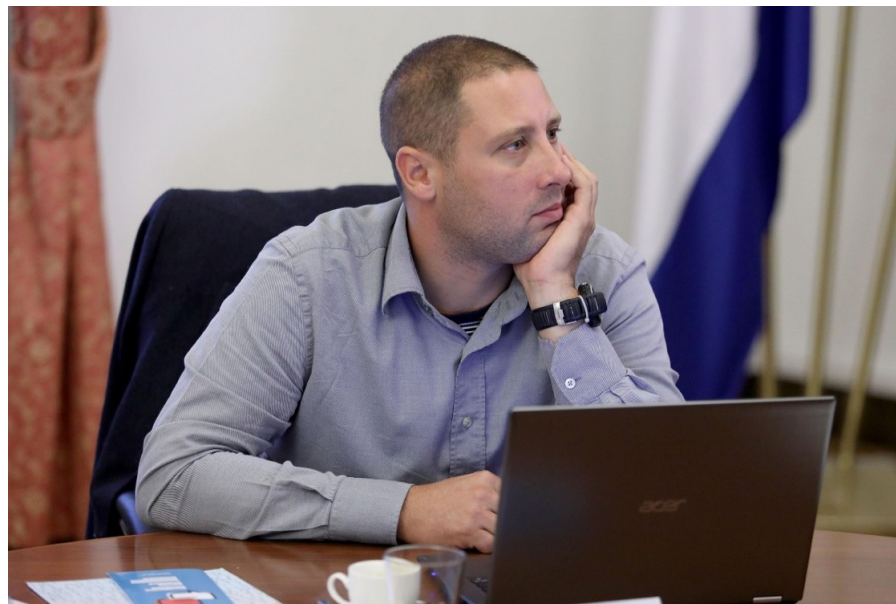
DRUŠTVO | 17/12/2021 |

PIŠE Tamara Opačić |

ENES ČERIMAGIĆ Pravo na vodu trebalo bi zaštititi Ustavom

Potrebno je da ta definicija uključuje jasnu obavezu države da svima osigura pristup vodi za piće i sanitarne potrebe po pravednim uvjetima te da se vodne usluge vrše

javno i neprofitno, kaže pravnik Zelene akcije

Enes Ćerimagić (FOTO Patrik Macek/PIXSELL)

Zbog povećanja rizika od nedostupnosti vode za piće i higijenske potrebe, upravljanje vodnim resursima postaje sve važnije globalno pitanje. To su prepoznali i Ujedinjeni narodi, koji u brojnim dokumentima, poput rezolucije Opće skupštine iz 2010. godine, navode da je pristup pitkoj vodi i odvodnji ljudsko pravo. Što sve to znači za brojne građane Hrvatske, kojima u 21. stoljeću nije osiguran pristup javnim vodoopskrbnim uslugama, razgovarali smo s ENESOM ĆERIMAGIĆEM,

pravnikom Zelene akcije i jednim od autora istraživanja "Naša voda - analiza upravljanja vodnim uslugama u Hrvatskoj".

Što u najširem smislu obuhvaća pravo na vodu, koje se sve češće ističe i kao ljudsko pravo?

Radi se o tzv. novom ljudskom pravu jer ono nije eksplicitno normirano dokumentima koje uobičajeno smatramo izvorima ljudskih prava. Neki ga deriviraju i iz postojećih ljudskih prava, primjerice iz prava na život. Dakle, sadržaj ljudskog prava na vodu nije još uvijek striktno definiran, a njegov raspon ovisi o tome kako ga različite grupe definiraju kao politički zahtjev. Formuliranje političkog zahtjeva za prepoznavanje prava na vodu kao ljudskog prava kreće se od, u najužem smislu, toga da države moraju preuzeti obavezu da svima osiguraju pristup vodi i odvodnji do, u najširem smislu, toga da privatni sektor ne smije imati nikakvog doticaja s vodom kao resursom. Mi u Zelenoj akciji, kada zagovaramo pravo na vodu kao ljudsko pravo, mislimo upravo na to da se voda, vodne usluge, odnosno vodoopskrba i odvodnja, te pročišćavanje otpadnih voda ne smiju smatrati robom na tržištu. Dakle, voda jest proizvod, ali nije roba. Ona je proizvod jer njeno korištenje u modernom kontekstu

podrazumijeva neki rad i trošak: zahvaćanje, kondicioniranje, kontrolu kvalitete, transportnu infrastrukturu, održivo upravljanje vodnim resursima... Međutim, vodu ne smijemo tretirati kao tržišni proizvod. To je široki okvir unutar kojeg se nalazi još niz mjera s ciljem ostvarenja tog prava – zajamčene minimalne količine vode, progresivne blok tarife naplate, demokratiziranje upravljanja pružateljima vodnih usluga, ocjenjivanje uspješnosti pružanja vodnih usluga koje uzima u obzir ekološke i socijalne kriterije, očuvanje vodnih resursa itd.

Koje su pravne mogućnosti građana i građanki RH koji još uvijek nisu priključeni na javnu vodovodnu mrežu?

Ako na njihovom području postoji izgrađena vodna infrastruktura, trebaju se obratiti isporučitelju vodnih usluga i zatražiti priključenje. Veći je problem ako takva infrastruktura ne postoji jer onda to nije jednostavno pitanje koje podrazumijeva obraćanje na pravu adresu. Naime, vodoopskrba i odvodnja obaveza su jedinica lokalne samouprave. Isporučitelji vodnih usluga, koje osnivaju jedinice lokalne samouprave, donose planove gradnje komunalnih vodnih građevina koji moraju biti usklađeni s višegodišnjim programom gradnje koji

Iskustvo pokazuje proces privatizacij vodovodnih usluga uglavnom dovodi do podinvestiranja u infrastrukturu, smanjenja kvalitete usluge, pa i dostupnosti, te povećanja cijene

donosi Vlada na prijedlog Hrvatskih voda. Prema službenim podacima, mogućnost priključenja na sustav vodoopskrbe u Hrvatskoj ima 94 posto stanovništva, a priključenost iznosi 86 posto. I preostalih 14 posto se snabdijeva vodom. Manji dio njih kroz tzv. lokalne vodovode, a većina "individualnim rješenjima". Riječ je o birokratskom opisu činjenice da su ti ljudi prepušteni sami sebi. Ne postoji pravni mehanizam kojim bi se ta situacija mogla jednostavno riješiti, ali svakako jedna od mogućnosti jest obraćanje Uredu pučke pravobraniteljice, koji je do sad iskazivao interes za adresiranje ovog pitanja.

***Uspješnost obavljanja
vodnih usluga treba se
mjeriti ekološkim i
socijalnim, a ne
profitnim kriterijima***

Trebaju li građani Hrvatske strahovati od moguće privatizacije javnih vodovodnih usluga?

Što se tiče privatizacije, iskustvo pokazuje da ona uglavnom dovodi do podinvestiranja u infrastrukturu, smanjenja kvalitete usluge, pa i dostupnosti, te povećanja cijene. Baš zbog toga su stotine gradova diljem svijeta odlučile poništiti procese privatizacije koje su proveli, tj. remunicipalizirali su svoje vodne usluge. Mislim da u Hrvatskoj trenutno nema straha od namjerne privatizacije vodnih usluga. Naime, postoji određeni kontinuitet stručnjaka u nadležnom ministarstvu i u

Hrvatskim vodama koji su zaduženi za vodnu politiku, a oni su izradili i trenutno važeći Zakon o vodnim uslugama kojim se vodne usluge definiraju isključivo kao one koje obavljaju javni isporučitelji. Pritom je zakonom napravljen iskorak jer je ukinuta ranija mogućnost da pročišćavanje otpadnih voda obavljaju privatni koncesionari. Međutim, loša je strana tog zakona što se kao osnovni oblik javnog isporučitelja vodnih usluga predviđaju društva kapitala (d.d. i d.o.o.). To sigurno nije na tragu prepoznavanja prava na vodu kao ljudskog prava te nužno dovodi, zbog pravila po kojima funkcioniraju trgovačka društva, do tzv. korporatizacije isporučitelja vodnih usluga. Drugim riječima, takva društva se vode tržišnom logikom, a tako se ocjenjuje i njihova uspješnost. Smatramo da bi puno primjereniji oblik organiziranja vodnih usluga bio kroz, primjerice, vlastiti pogon jedinica lokalne samouprave ili putem javne ustanove. Uspješnost obavljanja vodnih usluga treba se mjeriti ekološkim i socijalnim, a ne profitnim kriterijima.

Smatrate li da bi pravo na vodu trebalo zaštititi Ustavom? Što bi ta definicija trebala obuhvaćati?
Mislim da bi Ustavom trebalo zaštititi pravo na vodu. Iako smatram da trenutno ne postoji izražena

opasnost od privatizacije, jedina prepreka tom procesu je aktualni zakon te donekle društveni otpor. Međutim, i društveno protivljenje privatizaciji treba uzeti s rezervom. Kad smo prije par godina stavljali ovu temu na dnevni red, ispitivali smo i stavove političkih aktera o privatizaciji. Iako je na prvi pogled izgledalo da postoji konsenzus u protivljenju privatizaciji, kroz daljnju raspravu iskristaliziralo se da bi neki politički akteri ipak koristili neke od instrumenata upravljanja vodama koji spadaju u široku paletu načina na koji se voda *de facto* privatizira. Naravno da nitko neće reći da bi prodao izvore vode, što u konačnici nije niti moguće, ili vodnu infrastrukturu, ali koncesioniranje vodnih usluga je bilo predlagano kao jedan od instrumenata vodne politike. U praksi, privatizacija vode se najčešće i realizira kroz takve aranžmane, a vrlo rijetko dolazi do prodaje same infrastrukture ili resursa. Dakle, vodu bi trebalo zaštititi Ustavom, a ta definicija bi trebala uključiti jasnu obavezu države da svima osigura pristup vodi za piće i sanitarne potrebe po pravednim uvjetima te da se vodne usluge vrše javno i neprofitno.

Ovaj tekst napisan je uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije temeljem Programa ugovaranja novinarskih radova u elektroničkim publikacijama